

ش.جمعه ۱۸ بهمن ۱۳۹۲ هـ

تبریز یادگار تاریخی جهانشاه حقیقی (مسجد کبود) کلامی چند همراه با تصاویر در باره گوک مسجد

مسجد عنوان

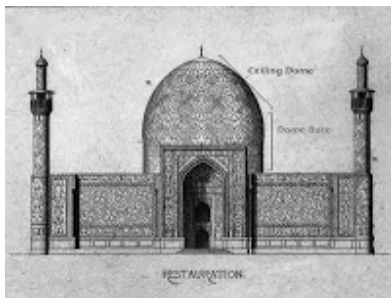
خ. اونق: ... سلطان جهانشاه بعد از پیروزی های عمده ای که در بسط و گسترش قلمرو حکمرانی خود که مناطقی همچون شرق آنادولی، کل ارمنستان و آذربایجان، قسمت های جنوب، مرکز و شمال ایران، قپچاق (ترکمنستان کنونی) و بخش عمده عراق کنونی را شامل می شد، نائل گشته بود، وی در پی برآورد کردن آرزوهای دخترش «صالحه بیگم»، به کمک فرماندهان قشون اش دستور بنای با عظمتی را در پایتخت اش تبریز پی ریزی می کند که بعلت مرغوبیت و زیبایی کاشی های آبی آن که در نمای دیواره هایش بکار رفته است و از دور به رنگ فیروزه ای کبود، زیبایی منحصر به فردی را منظرانداز بود، آن را با عنوان «گوک (گوئی) مسجد» یا «مظفریه سلطان جهانشاه» نامگذاری کرده اند.

همچنین دیوارها و حاشیه های آن با آیاتی از قرآن به خط ثلث در یک پس زمینه اسلیمی زیبا، کنده کاری شده پوشیده شده است. این دستنوشته های شگفت انگیز و الگوهای نفیس از نما توسط خوش نویس و نقاش معروف نعمت الله بن محمد البواب خلق شده است و ساختمان این مسجد توسط معمار هنرمند خواجه علی گوچه چی ساخته شده است. دیوارها با کاشی های معرق در داخل و خارج پوشیده شده است.

ادامه مطلب

در نیمه اول قرن یازدهم هجری شمسی، مورخین و محدثین معروفی از ترکیه عثمانی چون کاتب چلبی و اولیا چلبی از مسجد دیدن کرده بودند. آنها در رساله های خود اطلاعات مفیدی داده اند. در مورد آن کاتب چلبی نوشت: "دیوارهای درب اصلی مسجد جهانشاه بلندتر از سقف ساختمان طاق کسری است ساخت و ساز بسیار عالی است، که با کاشی های زیبا آراسته شده و گنبد بلند فیروزه ایی لاجوردی آن دنواز جمیع بندگان است که هر کس بدان دخول گردد، اجازه درآمدن به وی را نمی دهد. اما بدلیل سنی بودن صاحبان مسجد، شیعیان اغلب برای رفتن به مسجد خودداری می کنند." در نیمه دوم همین قرن، جین باپتیست تاورنیه و شاردون جهانگردان فرانسوی نیز از این مسجد دیدن کرده بودند. جین باپتیست تاورنیه علاوه بر سردر و کاشیکاریهای بی نظیر آن از وجود دو مناره بسیار بلند صحبت می کند که معلوم می گردد طی حوادثی که در طول قرون بر سر آن آمده، بویژه در هنگام زلزله سال ۱۷۷۹ میلادی کاملاً از بین رفته است.

حافظ حسین کربلایی در روضات الجنان و جنات الجنان درباره این تأسیسات عظیم می‌نویسد: «در درآمد تبریز جانب شرق که خیابان گویند، عمارتی است در کمال لطافت و نیکویی موسوم به مظفریه از مآثر ابوالمظفر جهانشاه بن قرا یوسف بن توره قستی بن بیرام خواجه ترکمن، گویا این عمارت به سعی و اتمام حرم محترمه خاتون جان بیکم انار الله برهانه بنا شده و مشاره الیها که بسیار خیر و صالحه و عنیفه بود، در همان بقعه مدفون است» (مأخذ مؤلف: حافظ حسین بن کربلایی (معروف به ابن کربلایی) تبریزی، "روضات الجنان و جنات الجنان"، / با مقدمه و تکمله و تصحیح و تعلیق جعفر سلطان القرآئی، جلد اول صفحات (478-481) وبه سعی و اتمام محمدمین سلطان القرآئی. - تبریز: انتشارات ستوده، 1382).

جانب از مهندسی اثر این در گنبد پایه طول شود می داده نشان بخوبی کوست پاسکال

سبک معماری بنای این مسجد تلفیقی از معماری های خاص شرق جهان اسلام که بعد از روی کار آمدن اسلام با معماری غرب آن در هم آمیخته و در دنیا مرسوم شده بود، است. یکی از ویژگی های آن طول گنبد آن می باشد. چنان که سقف گنبد بر روی ستون دوازی که بعنوان پایه گنبد محسوب می شود، بنا شده است که ارتفاع آن در مقایسه با پایه گنبد مسجد هایی که از جانب معماران شیعی ساخته می شده، نسبتاً مرتفع و بلند بوده است. به استناد اسنادی که معماران و نقاشان صاحب نام دنیا چون «پاسکال کوست» فرانسوی که در قرن هیجدهم (۱۸۲۷) از جانب پادشاه فرانسه به نزد شاهان ایران آمده بود، طرح کامل بازسازی و مرمت مسجد را داده است. در طرح تصویری که از آن باقی مانده است، طول گنبد گؤک مسجد به خوبی نشان داده شده است. وی همراه با این طرح اطلاعاتی نیز در مورد تاریخ ساخت مسجد و صاحبان آن ارائه می دهد که در آن بر روی سنی بودن سبک معماری مسجد تأکید ویژه دارد. با این حساب می توان گفت که، از دوره غزنویان و امپراطوری بزرگ سلجوقیان (در قرون IX-X) به این سوی از صد ها عماراتی که توسط شاهان ترکمن ساخته شده است، «مسجد مظفریه» آخرین مسجد اهل سنت، قبل از تغییر مذهب در قرن XV که از جانب اسماعیلشاه تحمیل میشود، در محدوده حکمروایان ترکمن در ایران بوده است.

سلطان جهانشاه از این مکان به عنوان پایگاه دیوان دولتی و هم به عنوان مدرسه الهیات (دانشگاه) استفاده می کرده است.

بعد از قتل وی در جنگ با اوزین حسن آق قویونلی پیکر مطهر وی را در همان مسجد دفن نمودند. آرامگاه وی در بخش جنوبی آن قرار دارد و بطور کامل با تخته سنگهای مرمرین که در آن آیاتی از قرآن کنده کاری شده است پوشیده اند. سقف آرامگاه و گنبد اصلی آن در هنگام وقوع زلزله در سال ۱۷۷۹ میلادی تخریب و سقوط کرده است. همچنین سیل های پی در پی از روی آن، این بنای زیبا را به تخریب کشیده و در نهایت بخشی از سنگ های مرمری در قسمت هایی از این بنا به وسیله مردم که عقیده داشتند، **صاحب و بنیانگذار این مسجد سنی مذهب بوده**، به یغما رفته است و گوک مسجد را به ویرانه ای تبدیل کرده بود.

این مکان در سال ۱۹۷۳ با تلاشهای یک معمار معروف به نام «رضا معمار» تحت نظارت «سازمان ملی حفاظت آثار باستانی» از نو بازسازی و مرمت گردیده است ولی مدتها کاشی کاری های آن بطور کامل با تمام نرسیده بود.

در وقفنامه ای که برای مسجد نوشته اند، آنرا در دوره ناصر الدین شاه در سال 1265 هجری در دارلسلطنه تبریز ابتیاع، از جانب شخصی بنام امیرنظام گورهی به خزانه سلطنتی دربار ارسال میدارد. آن وقفنامه به زبان عربی مرسوم روحانیون آن زمان نوشته شده است که آن را فقیه و عالم زمان **شیخ نجم الدین اسکویی** (همان روحانی که در نهایت فتوای «حروفیون» را صادر کرده است و باعث قتل عام جمع کثیری از روشنفکران آن دوره به اتهام «حروفیست» بودن که تعداد آن ها در مأخذهای موثق ۵۰۰ نفر نگاشته اند.) نوشته و در ظهر آن مجلد به شرح زیر تصدیق و تأیید کرده است:

الله حي: ثبت و تحقق بما هو طریق الثبوت و طریق التحقيق شرعا ان الخاقان الاعظم الاعدل الاعلم سلطان السلاطين العرب و العجم مالک سر الخلاقه بالاستحقاق ناشر الوي المعدلة في الافاق المظفر من السماء المنظور علي الاعداء هادم اساس الجور و الظلم و الفساد. معهد قواعد الشريعة في البلاد المجاهد في سبيل الله المؤيد من عند الله الموفق بتوفيق الله السلطان جهانشاه خلد الله خلافته و سلطانه و اوضح علي العالمين بره و احسانه، وقف و تصدق علي مصالح ابواب البرا المذكورة في هذه الوقفته بحدودها بعد ان تملكها ابد الله ظلال معدلته بمبايعات شرعيه و مملكات سمعيه حسبما نطقت بها تمسكات شرعيه و اني نفذته و امضيته مسؤولا، حرره الداعي للدولة الباهره افقر العباد نجم الدين الاسكوي مولادا ثم التبريزي مسكناو منشأ عفي الله عن هفواته بالنبي و آله في شهور سنة تسع و ستين و ثمانمائه (869) (نقل از ورق اول كتاب صفحه A). این بند از وقفنامه نیز به عربی است و چنین آغاز می شود:

«بسم الله الرحمن الرحيم ذلك من فضل اله علينا، الحمد لله العلي القادر الولي الناصر الملي القاهر الغني الشاكر.... (نقل از ورق 2 ب تا ورق 10 الف.)»

در اینجا ترجمه آن چنین آورده شده است: «بعد از حمد خدا و نعت رسول او محمد (ص) و ستایش «السلطان جهانشاه» و ذکر امثال و آیات و شواهدی در بی ثباتی دنیا... می نویسد که جهانشاه به همسر و زن خود خاتون جان معروف به بیگم بنت صاحب الاعظم غیاث الملة و الدین، امر فرمود که بقعه ای را که مشتمل بر ابواب خیرات و میرات باشد بنا کند. این بقعه در بیرون شهر تبریز در دروازه جدید در محله پس کوشک در جایی بنام «فخرآزاد» ساخته شد. آن عمارتی عالی و رفیع البنیان است و مشتمل بر مسجدی و قبه (گنبد) شامخی است که آن زن آنرا برای مدفن خود و فرزندان و شوهرش در نظر گرفته است. و نیز مشتمل بر خانقاهی است که در باغی پر گل و ریحان قرار گرفته و اطاقها و غرفه های تابستانی و زمستانی

دارد و آنها را محلی برای ذکر و تسبیح خداوند قرار داده، وقف علماء و فقها و متصوفها و زهاد کرده است. و نیز آن بقعه مشتمل بر قناتی است که متصل به خانقاه مذکور است که آنرا با گنبدی که بر دهانه آن ساخته و دو حوضی که زیر آن قبه است وقف بر جمیع مسلمین کرده است» (نقل از ورق 10 ب الي 13 الف).

تمام علائم، اونغون ها و طاموغا(طاغما) های طوایف ۲۴ گانه ترکمن های اوغوز در نقش و نگارهای گوک مسجد بکار گرفته شده است. مقایسه علامات یافته شده در طول کاوشهای باستانشناسی و نقوش قالی های ترکمنی با نقش هایی که در ستونها و دیواره های مسجد که در سال ۱۴۶۵ به دستور جهانشاه ساخته شده است، این واقعیت را آشکار می کند.

خطوط و علائم تصویر زیر را با علامات سنگ نوشته های اورخون یئنی سئی و بیلگه قاغان مقایسه کنید.

ستون ورودی مسجد در سمت شمال شرقی آن

.... تحقیق و پژوهش در مورد این آثار تاریخی جهانشاه حقیقی خود فرصت و تلاش جداگانه ای را طلب می کند که در این کوتاه سخن نمی گنجد. در این مورد بطور خلاصه نمونه هایی چند از تصاویر از نمای بیرون و درون آن که در [ویکیپدیاها](#) و انسکلوپدیاها درج گردید است، به دقت خوانندگان محترم می رسانیم:

مسجد گؤک ورودی درب نمای

بنا درونی سقف

اصلی درب به مشرف طاق سقف فوقانی گوشه بخش

جهانشاه مقبره بطرف درونی درب

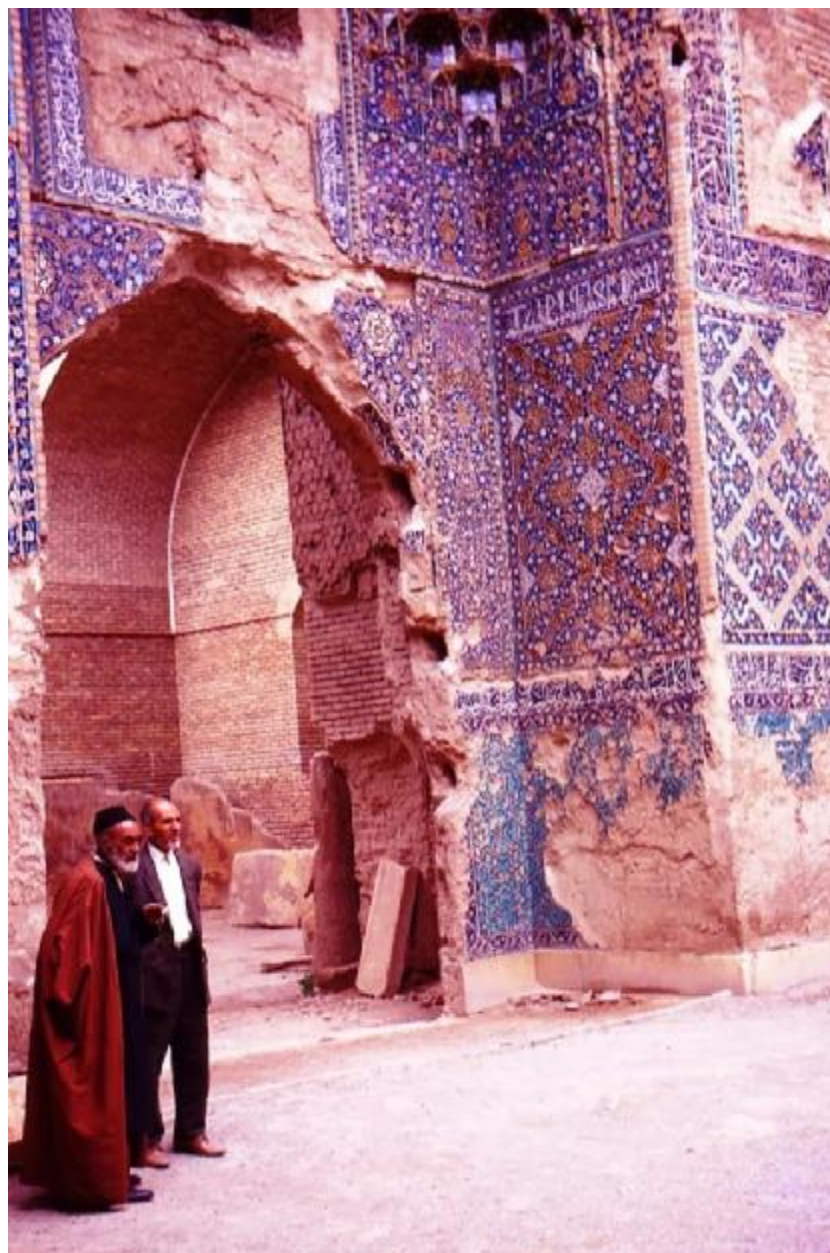
اسلامی معماری سبک به ایی فیروزه زیبای کاشیکاری

حقیقی جهانشاه دفن محل

مسجد گؤک معماری در اسلیمی زمینه یک در ثلیث خط به مزین رفته بکار های کاشی

مرمت ایام در مسجد بیرونی نمای

... و چند تا لینک در این رابطه تقدیم حضور خوانندگان می گردد!

۱. [مرمت و نوسازی The reconstruction of Blue Mosque in Tabriz](#)

۲. [در گوگل سیرچ ---](#)

۳. [جستجو در ویکیپدیا](#)

۴. [گؤک مسجد \(مسجد کبود\)](#):

۵. [تصاویری از داخل مسجد](#):